

Maar men kan en moet van deselve aan de Audientias, Hofgerigten/ en Parlamenten der respectibe plaetsen appelleren; die andersing in prima instantia geen processen/ nog klagen aannemen/ ten waar deselve Weduwen/ Wefen/ en andere benaauwde persoonen aangin- gen. Dese Hofgerigten/ of Parlamenten/ worden van de Span- jaarden Chancillarias en Audientias genaamt/ en van Marindo Con- ventus Juridici; hoedanige sijn/ die van Valladolid/ Granada/ Navarra/ Sebilien/ en Gallicien. Maar soo wanneer dooz ap- pellatien van Koningrijken/ en Onderregten/ lers booz den ko- ninglijken Raad komt/ soo word het in deselve afgedaan. En by aldien in desen Raad een vonnis uitgesprooken word/ 't welk met het vonnis/ dat by den Regter ter eerster instantie gegeven was/ ober een komt/ soo konnense nogmaals aan de boortige Cancellarpe ap- pelleren; dewelke hun luiden uit het midden van haar Collegie Reg- ters bezogd/ die de geheele saak/ en alle de proceduren daar in ge- houden/ op het nieuw ober sien en examineren; en word de saak als dan finaliter afgedaan/ sonder dat iemand verder sou mogen appel- leren/ ten waar de saak meer als tien duifend Maravedis, of gelijk andere met meer fondament seggen/ meer als vier duifend Ducaten/ quam te bezagen. Want ingevalle de saak de boozscheven somme te boven gaat/ soo staat het een ieder by/ aan meergemelten Koning- lijken Raad/ als sijnde het hoogste Gerigt van Spanjen/ te appel- leeren; midts vyftien honderd Dublonen alboorens te configneren. De saak dan onder gemelte boozwaarden sijnde overgegeven/ soo word deselve by vier Koninglijke Raadsheeren doozfoght en oberwo- gen. Gebeurd het nu dat de geseide Raadsheeren/ hier toe expres verhooren/ een vonnis geben/ ober een komende met dat by de eer- ste Cancellarpe is gestreken/ soo hrest den appellant sijn vyftien hon- dert Dublonen verlooren; van dewelke vyf-honderd in de Koning- lijke Rentkamer komen/ en vyf-honderd aan de Tegenpartye gege- ven worden/ terwijl de resterende vyf-honderd de Regters toekomen/ van welke hy geappelleert heeft/ om quasi den hoon/ hunluiden hier dooz aangedaan/ te vergoeden.

Doegd hier by het gene ik/ ten opficht van de Regerringe en den Ge- rechtshandel van het Koningrijk van Arragonien/ in mijn boozgaan- de/ geseft hebbe/ en ik twijffele niet/ of A Ed. sal uit dit alles een genoegsame schets van de Regerringe van Spanjen/ soo ten opfichte van het Burgerlijke/ als van het bedienen der Justitie/ hebben. En dit het eenigste oogmerk sijnde/ 't welk wy ons in den tegenwoozdi- gen hadden boozgeseft/ soo ben en blybe met gansch eerbiedige toe- genegenheid/

MYN HEER, &c.

E L F D E B R I E F.

Van de Religie, van de Inquisitie,
en van de bysondere Devotien der Span-
jaarden, en wat verder daar omtrent
staat aan te merken.

M Y N H E E R,

Inleidinge

En Staat nog Koninkrijk in de wereld/waar van de Politie en den Godsdienst niet de voornaamste grondvesten sijn; de eene om datse de menschen dooz het vertoonen van uitterlijke dwangmiddelen / de andere om datse deselve dooz het erkennen en eerbieden van een Opperste Mogentheid / intoom en in haar plicht houd. Dan het eerste hebben wy in 't voozgaande / en van het tweede sullen wy in het tegenwoozdige spreken.

Geen ander Religie, als de Roomse; opentlyk in Spanjen beleden. Sware straffen tegen andere gesindheden in Spanjen ingevoert. Groot getal van Ioden, die niet tegenstaande dit alles

In alle de Koninkrijken van Spanjen / wozd geen andere Religie opentlyk getolereert / nog beleden / als de Roomsche Katholyke: om welke reden den Koning van Spanjen / ook by uitsteekendheid / den naam van Katholyke is toegelegd. Evenwel en belet dit niet / dat'er niet duysenden van Joden / en van Mooren / die quanswijs tot het Christen Geloof bekeerd sijn / gebonden wozen.

Dit schijnt te vzeemder te sijn / om dat'er geen Land inde Wereld gebonden wozd / daar swaarder straffen tegen de sodanige gesteld sijn / als in Spanjen: sijnde die verschrikkelijke Dierschaar der Inquisitie aldaar ten principale opgerigt / om dese ongelukkige / indien deselve bekend wozen / op de allerbarbaarste en wreedste maniere van de wereld te verdelgen.

Maar 't sy dat de hartnekkigheid van dese luiden soo groot en onberwinnelyk is / 't sy dat de tegenwoozdige Staatkunde daar eenig belang in vind / en derhalven daar omtrent togebender / als booz desesen is: soo en kan men niet ontkennen / dat'er insonderheid van dit eerste slag van luiden / niet alleen een goed gedeelte dooz gansch Spanjen / maar ook binnen Madryd / de tegenwoozdige Hoofdstad van dat

Koninkryk / gebonden word : van alle de wereld vooz soodanige be-
kand / en van den Koning in opentlyke bedieningen / soo van Finan-
tien als anders / gesteld synde : sonder dat sig iemand verbozderet / om
deselbe moetielyk te vallen / of aan te doen. Selsf siet men'er van dit
slag van luiden / die boven dit alles / met hooge eertytelen / en ander-
sins begiftigd worden.

Onder de soodanige werd nog onlangs geteld / Don Avontura de
Dionis. Desselvs Vader hadde seventig duisend Rijksdaalbers gege-
ben / om Ridder van S. Jacob te worden / en dese verkreeg van den
laest overleden Koning / Karel de Tweede ; Nz. weinig dagen na dat-
ter een strenge executie / dooz die bande Inquisitie / tot Madrid ge-
daan was ; den Eytel / of Eernaam van Marquis ; waar vooz hy bys-
tig duisend Rijksdaalbers betaalde : hebbende hy nog een Som / die
een van de vermaardste Joden tot Amsterdam was. En dit alles
wist men aan het Hof / sonder het minste daar van te laten blij-
ken.

Daar en boven soo worden de Koninklyke Dagten / en ontfangen
meest dooz Joden bediend ; dewelke wanneer se / dooz haar schzape-
ryen / rijk genoeg getworden sijn / soo laat men sig genoeg en haar een
byrese aan te jagen / ten einde sy dooz het ontlasten van haar beursen /
haar leven mogen behouden. Dooz dit middel is men in staat om gzoos-
te sommen van haar te trekken / en mits sy aan de andere maar in staat
sijn / om gzoote sommen te kunnen geveben / soo weeten de soodanige
sig daar dooz heel beilig vooz die blakende blammen te bewaren : ter-
wijlse haar mede-byoeders / die minder van dit blinkende metaal vooz-
sien sijn / daar doozsien berteren. Een overtuigend bewijs van de
Spaanse Godbzuchtigheid ; en den nauwgesetten pyer / in't vredebdig-
gen van desselvs voozregten en suiverheid.

Des niet tegensiaande soo moet men bekennen / dat'er geen natie
in de wereld is / die meer op het uitterlyke van den Godsdienst geset is /
als een Spanjaard : tot soo verre dat de Franssen / die soo goed Ka-
tolijk pytenderen te sijn / als sy wesen kunnen ; om datse minder op
het uitterlyke geset / en op verre na soo bygeloozig niet sijn / als de
Spanjaarden ; van haar vooz basterd Katholyken / en als vooz halve
Ketterse gehouden worden : te meer om datse pytenderen / dat dese na-
tie / dooz den ommegang met de Duytsers / Hollanders / Engelse /
en andere van de Noozdse Ketterpe / al byz wat van sijn suiverheid in't
stuk van den Godsdienst sou verlooren hebben / en in't tegendeel niet
weinig dooz den suurdeeg van dese Ketterpen besmet sijn. De Fran-
sen ter contrarie laten niet na / de Spanjaarden op haar beurt / we-
gens haar oneerbiedigheid in den Godsdienst / en hondert buitenspooz-
tige aperpen / te bespotten / en daar van een dadelijken afkeer te toon-
nen. En om de waarheid te seggen / men heeft reden / sig met den
Apostel te ergeren / wanneer men siet / dat dit Land soo vol Afgode-
rye is.

in Spanjen
gevonden
worden.

Die tot
verscheide
bedienin-
gen wor-
den toege-
laten, en
ook met
grootte
eertytelen
begiftigd.
Twee
merk-
waardige
voorbeel-
den dies
aangaan-
de.

Wat hier
van de
oorlaak is.

Spanjaer-
den sijn
seer geset
op het uit-
terlyke
van den
Gods-
dienst.
Houden
de Franke
voor Ba-
stard Ca-
tholyke.
Die in te-
gendeel de
Spanjaer-
den, we-
gens haar

bygeloo-
vigheid, te
bepotten.
Spanjen
vol Afgo-
derie,

Onder-
scheid tus-
sen Afgo-
derie en
godloos-
heid,

Beevaar-
den der
Spanjaar-
den.

Alte groot
te eerbied
voor de
Maget
Maria.

Van wat
faken den
Auteur
hier meent
te spreken
en onder
wat voor-
waarden?

Miffchien dat H. Ed. dit woord wat bzeemd / wat onberwagt / en
zelfs ook wel wat hard fal boozhomen : en sulks te meer / om dat H.
Ed. weet / dat het ten eenemaal buiten mijn gewoonte is / Diergelijke
spreekwijzen / buiten hooge noodzakelijkheid te gebruiken. Maar in-
dien H. Ed. beneffens my gezien en onderbonden had / wat daar om-
trent dagelijks komt te gebeuren ; ik twijffele / of H. Ed. niet veel eer
met my van gedagten sou sijn / dat dit woord nog op verre na niet be-
quaam was / om alles wat daar omtrent geschied / na behooren uit te
drukken. Want in allen geballe soo onderfeld een enkele of goderpe
nog een Reverentia alicujus Numinis, of een eerbiedigheid en erkentenis
van eenige Opperste Godheid / daar men in tegendeel hier dingen siet
gebeuren / die u aan een van beiden doen twijffelen ; of namentlijk die
luiden wel by haar sinnen sijn / of datse een waren indruk van een Op-
perste Godheid hebben : soo buitenspoortig / soo ergerlijk / en onrede-
lijk dragen te sijn in dat gene / 't welk het eefte van haren Godsdiens
behoorde te sijn ; synde buiten tegenspraak het veeften van haar luf-
den behoefte.

't Is onnodig / dat ik herhale wat Verbaarden na S. Jago de
Compostella / na Monserrate / en andere plaatsen geschieden / en wat
sotternyen en bygelovigheden daar omtrent gepleegt worden : Synde
het selve reeds in de beschryvinge der booznomende plaatsen van ons
aangetwefen.

Ook en behoebe ik niet te seggen / dat men op alle hoeken van de
straten een soo genaamde Lieve Vrouwe vind, gekleed synde na de mo-
de van het Land / en een Paternoster in haar eene hand / en een waffe
kaars / of lampe / booz sig hebbende : also dit dingen sijn / welkers weer-
ga in andere Roomse Landen ook gezien worden. Zelfs moet men sich
niet verwonderen / dat men boven de deuren van meest alle de huizen
van Toledo / beneffens de Geluktwenschinge van den Engel / dese
woorden vind : Maria fue Concebida sin pecado original ; Maria is son-
der erfsonde geboren : Willende dit ten principale den strijd tussen de
Franciscanen Jacobinen te kennen geven / en dat dese eerste hier de
sterkste sijn.

Maar mijn booznemen is / van saken te spreken die wat wesentlij-
ker sijn / en het interieure van den Godsdiens wat nader raken ; en
dat nog onder expresse boozwaarde / dat niet een eenige sal te berde
bzingen / die niet met de dagelijke onderbindinge / en met het getui-
genis van de vermaardste Roomse Schryvers / die alles met haar ei-
gen oogen gezien hebben / kan bewijzen. Want alsos ik het geluk
hebbe / om van den Protestantischen Godsdiens te sijn / soo soude ik
ten desen opsicht van andere konnen verdragt gehouden worden / of niet
misschien het een of het ander bywijse van vergrootinge van my ge-
segd mogt sijn / om / als andere in diergelijke gelegentheden plegen te
doen / de sake hatelijker te maken / alffe in sig selven was. Maar
aan de eene syde mijn gewisse tot getuige hebbende / en aan de andere
met

met dat van de onderbindinge / en van soo veel brave Schijvers / die / om reden booren gemeld / in geenen deele te reprocheren / syn hoor sien sijnde: soomeene ik / ook selfs in desen opsigt / alle de geloofwaardig heid te meriteren / die van een eerlijk man verwacht kan worden.

Ik hebbe dan altoorens gesigt / wat ligtvaardigheden / onder het oeffenen van Godsdiensft gepleegd wierden; wat galanterpen dat 'er tuffen de Heeren en Dames, by het toereiken van het Wijnwater / omgingen; hoe de Dames sig onder het gedzang van menschen / in de Kerken wiffen te verfteeken / en hare oppastere te ontfnappen; hoe nauwkeurig datse de huiffen wiffen te binden / die meer als een jaar van te booren / tegens soodanigen tijd / tot het plegen van hare welluffen gedefineert waren: maar alsoo dit ten yncipale fijn opsigt heeft op de soodanige / die sig aan diergelijke welluffen overgeven / soo wil ik andere / die van een eerlijker en Godbzuchtiger gedzag fijn / dat ongelijk niet doen / van haar hier mee gelijk te stellen / veel min dit fchandelijke lafter op ceekeninge van den Godsdiensft in 't algemeen / of van eerlijke luiden in 't byfonder te setten: maar alleen daar mede aantwiffen / hoe flozig dat men by sommige / ook selfs onder het plegen van Godsdiensftige oeffeningen / of ten minften onder den fchijn van die te fullen plegen / te werke gaat.

In 't algemeen nogtans is het een waarheid / dat de Godsdiensft daar op een gansch oneerbiedige en veragtelijken wijfe word waargenomen / en dat 'er geen Land inde wereld is / daar het Opus operatum in hooger achttinge / als in Spanjen is / of daar het soo diepe wortelen / als by dese Natie / gefchooten heeft. Men set 'er Heeren en Dames / die onder het wandelen / onder het yaten / onder het geven van haar bevelen / &c. haar Paternosters lezen; maar met hoedanigen aandagt / gebe ik die gene te bedenken / die weten met hoedanigen pber / en affonderinge van alle andere dingen / dese oeffeningen moeten gepleegd worden.

In huiffen van boozname luiden / waar in men altyd byfondere Capellen bind / moeten sig alle de Vrouwpersoonen van het selve / op fekerre uren daar toe gefield / beneffens de Dame van het Huis selve / in die Capelle begeben / om daar haar Krosenhoedekens oberluid te lezen. Dooz de rest bedienen sig de Spanjaarden van geen gebede boeken / als andere Roomse Katholijken / of indien sp die al hebben / soo is het heel wat feldfaams; latende sp sig genoeg aan haar Paternosters. 't Gebeurde eens / dat den Gzaaf van Charny / een Fransman van geboorte / en Generaal van de Cavallerie in Catalonien / ten dienste van den Koning van Spanjen / in de Midj fjinde / en volgens fyn gewoonte in een Getydeboek lesende / een oude Spaanse Vrouw hem het selve uit de hand rukte / en met grammen moede ter aarden wterp / den Gzaaf wel binnig toegzautwende: Laat dat, en neemt u Paternoster. En om de waarheid te seggen / het is een verwonderenswaardige faak / wat gebzulk sp van die Paternosters maken. Alle Dames

Ligtvaardigheden onder het oeffenen van den Godsdiensft gepleegd.

De Godsdiensft word hier op een flozige en oneerbiedige wijfe geotend.

Byfondere Capellen in de huiffen. Spanjaarden gebruiken geen gebedeboeken. Aardig voorbeeld dies aangaende. Hebben het geweldig breed heb-

op met haar Paternosters, Slordig gebruik dat sy daar van maken.

Op wat wyse gemeene luden de Mis horen, en het overige van den Godsdienst verrijten.

Maken so grooten misbaar, dat den Leeraar somtijds uit moet scheiden.

Spanjaarden onder het plegen der grootste grouwel daden groote Godvrugtigheid.

Kloosters, tot welken einde die sijn ingesteld? Misbruik dat daar van in Spanjen gemaakt word.

hebben'er een aan haar gozdel hangen / het welke soo lang is / dat het weinig scheid / of het raakt de aarde: en sy lesen het selve / gelyk wy gesegt hebben / sonder ophouden / op de straten / onder het speelen van het a l'Ombre, ja al liegende en bedzlegende / en onder het plegen van haar galanterpen / en het grootste geselschap van de wereld kan haar niet beletten / dat het selve sijn gang niet ga.

Vrouwen van slegter conditie / welke buiten 's huis ter Mis se gaan / hooren'er ten minsten wel een douzjn / maar toonen onder het hooren van deselve soo veel berstoidheid van gedagten / dat het ligt te bespeuren is / datse met wat anders / als met haar gebeden / besig sijn. Het sy winter ofte somer / soo hebbense altyd wapers in haar handen / met welke sy sig verkoelen / soo lang de Mis se duurd. Sy sitten in de Kerken / even eens als in de huysen / op de vloer / met de bernen onder sig / nemende pder oogenblik Snustabak. Maar als het Sacramen wort opgeheben / soo geben sig mannen en vrouwen / omtrent de twintig sware bysslagen op de bozst / 't welk dan soodanig een geluid beweekt / dat die gene die dit niet gewoon sijn / niet werten watsse daar van maken sullen / tot soo verre dat ook den Leeraar somtijds daar dooz word genoodsaakt / om in 't midden van sijn reden upt te scheiden / te meer om dat sy daar onder gemeenlyk seer beklaaglyke uitroepingen doen / om daar dooz de verbyzselinge van hare herten te kinnen te geben: Sels hebbense die gewoonte / dat wanneer het ligt ontfoken / en in een Kamer gebzagt word / die gene die dat doet uitroept: Alabada sea el Santissimo Sacramento, dat is: Gelooft sy het Heilige Sacrament; en dat het gansche geselschap Amen seid.

Maar wat dunkt u / myn Heer / van sulken Godbzugtigheid / dat luden die effectieve de wzaakgierigste menschen van de wereld sijn / ter selver tyd wanneerse de grootste grouwelen plegen / by boozbeeld wanneerse haar bypand den hals soeken te byken / soodanig met haar gewaande Godsdienstigheden sijn ingenomen / datse een groot getal Missen booz de Zielen in het Dagebuur doen laten / ern meenigte Reliquien by sig dzagen / diese met groote eerbiedigheid kussen / en sich selven daar aan bevelen / ten einde haar dese booznemens te beter mogten gelukken / en sy in 't uitboeren van de selve niet te hozt schietten.

Men weet dat de Kloosters ten pncipale sijn opgerigt / om in de selve / als in plaatsen bande wereld afgesonderd / God in silte / en met gedagten van alle pdelheid afgetrokken / te dienen: onder tuffen sijn'er Kloosters in Spanjen / in welke de Nonnen meer Cavaliers sien / als Dogters die in de wereld sijn. Ook sijn deselve niet minder Galant / als dese. Ja men kon niet meer verstand / aardigheid en beballigheid wenschen / en veel woorden'er onder haar gebonden / die een groot verdziet toonen / van dese daat soo booz sijn opgeofferd: betragtende de bermakelijken / diese noit gesmaakt hebben / als de eenigste in welke het geluk van haar leven bestaat / en onstertuffen het selve verstyende / in een staat /

Naat / die sekerlyk medelydenswaardig is; gedurig seggende / en na alle apparentie ook met volkomen waarheid / datse daar tegens haren wille / en niet anders als dooz bedwang sijn / en dat de gelosten die men haar in haar kindsehe jaren heeft doen afleggen / booz kinder werk behoozden te wozden aangefien. Want om H. Ed. dit wat nader te beklaren / soo moet men weteen / dat dese arme kinderen daar soo jong sijn komen / datse niet weten / watse verlaten of watse aannemen. Want men doed haar dese belosten doen / wanneerse ses of seven jaren / en dikwils ook nog jonger sijn. Somtijts is het de Vader / of Moeder / of een ander na bestaande Bloedverwant / die deselve van harent wegen doed / of booz haar uitspreekt / tertwyl die arme Offerhande bezig is met suikerwerk / of met poppegoed te speelen / en sig sodanig laat aankleden / als die gene die daar van de directie hebben / wel gebalt. Evenwel blijft de koop gestoten / en niemand hoefo gedagten te hebben / van die oit te kunnen verbyzeken.

Tot Madrid vind men Nonnen / dewelke men Vrouwen van S. Jacob noemd. Dese sijn eigentlyk Canonessen / die haar Adel betwysen moeten / eben eens als de Ridderz van die Orde. Ook dragen sy gelijk deselve / een Degen in de gedaante van een kruis gemaakt / met rood Carmosijn geboord. Sy hebben deselve op haar Scapulier / of Schouderkleed / en op haar groote witte Mantels. Haer inkomsten sijn seer groot / en haar huisraad en andere nootsakegheden / na proportie / en geen saak in de wereld is'er te bedenken / waar in se de wereldlyke Lustvrouwen niet gelijk sijn / uitgesonderd datse het geselschap van de Salantz wat meer moeten ontberen.

Maar om wat nader tot de saak te komen / soo is het dat de Spanjaarden onder alle de werken van Godbzuchtigheid een sonderlinge verdienste stellen / in het verlossen van de Zielen uit het Vagebuur; by welke gelegenheid ik niet kan nalaten / H. Ed. het volgende voorval mee te deelen. Den Graaf van Villa Mediana op sekeren tijd in de kerk van onse Liebe Vrouw van Atocha komende / en daar een Monnik bindende / die hem versogt / een aalmoes te willen geven / booz de Zielen in het Vagebuur / soo gaf de Graaf hem just een stuk van vier pistoletten. De Monnik over soo milden giste verwonderd sijnde / maakte met sijn handen een kruis / tertwyl hy tot den Graaf seide: Myn Heer / daar hebt gy een edele ziele uit een verbaarlyke pijn verlost. De Graaf die hoorende / haalde nog een diergelijke stuk uit sijn sak / en wierp het in het bekkien. Sie daar / herhaalde de Monnik / nog een andere ziele verlost. De Graaf volharde / tot dat hy'er op die eigenste wyse ses gegeven had / en de Monnik volharde / van op ieder van deselve uit te roepen: Daar gaat een ziele uit het Vagebuur. De Graaf hem vragende / of hy daar van kon versekerdsijn / en dooz wat middel hy dat weten kon? Den Monnik was gereet en seide: Myn Heer / ik sie dat de Heilige Geest den Hemel geopend heeft / en dat de Heilige Engelen haar armen uitstrekten / om dese zielen te ontfangen / die soo eben

De meeste Dogters worden'er tegen haar wille ingestoken.

Hoe jong en ganck onnosel deselve somtijds daar in komen?

Vrouwen van S. Jacob tot Madrid.

Spanjaarden stellen leer grote verdiensten in't verlossen van de zielen uit het Vagebuur.

Merkwaardig voorval van den Graaf van Villa Mediana.

in de gelukzaligheid sijn ingegaan. Soo zijn dese zielen dan in den Hemel herbarre de Graaf. Seckerlyk / mijn Heer / antwoorde de Monnik / sy sijn tegentwoordig in den Hemel. Soo geeft my dan mijn geld weerom / repliceerde de Graaf: want nademaal die zielen nu in den Hemel sijn / soo hoeft men niet te vzesen / datse oit weer in het Dagebuur komen sullen.

Sommige seggen / dat den Graaf het geld weerom sou genomen hebben / maar andere houden met meer waar-schynlykheid het tegen-deel staande: Want behalven dat dit een schande booz een man van sijn rang geweest sou sijn / soo soude een Spanjaard sig daar ober in sijn gemoed bestwaart vinden; by detwelke / gelijk wy gesegt hebben / de godbzugtigheid ten opsigt van de verdiensten der Misse / en booz de zielen in het Dagebuur / booz de allerbooznaamste gehouden word: gaande dit somtijds soo verre / dat men luiden van seer hooge geboozte in Spanjen gesien heeft / welkers huiselijke saken niet al te wel en stonden / die egter op haer doodbbedde wilden / dat men bystien duisend Missen booz haer zielen doen soude. Wanneer nu de begeerte van soosenen word in 't werk gestelt / 't welk noit en sal manqueren / soo neemt men het geld dat daar toe bereischt word / by wege van Doozregt / tot nadeel van alle sijn Crediteuren: Want hoe regtvaardig die schulden ook mogen wesen / soo worden deselve nogtans niet eer betaald / booz dat alle de versogte Missen booz den overleden gedaen sijn. Dit is het dat occasie tot het volgende spreekwoord gegeven heeft / 't welk seer gebruikelijk onder de Spanjaarden is: Fulano a dejado su alma heredera, dat is / een foodanige heeft sijn ziel tot erfgenaam gemaakt; 't welk soo veel seggen wil / als dat hy sijn goederen / of om beter te seggen / die van sijn Crediteuren / aan de Kerk gegeven heeft / om Missen booz sijn ziele te doen / ten einde deselve daar booz uit de pijn van het Dagebuur verlost mogt worden. Wat dunk u / mijn Heer / van dit Staaltie / en egter bezekere ik u / dat ik u in 't verbolg nog andere toonen sal.

Philippus de Vierde gelaste / dat honderd duisend Missen booz hem souden gedaan worden / met byvoeginge / dat soo wanneer die alle booz hem niet noodig waren / deselve booz sijn Vader en Moeder sijn souden/en als die mede in den Hemel waren / soo soudense ten boozdelen van die zielen wesen / die in de soo genaamde Spaanse Oorlogen gebleven waren. En het selve siet men dat sijn Soon en Nasaat / Karel de Tweede / nu onlangs overleden / ook gewild heeft.

Hog een stapje / mijn Heer / en daar mee sijn wy uit het Dagebuur. De Graaf van Villa Mediana / daar wy soo eben van gesprooken hebben / op sekeren tijd met de Koninginne Elisabeth / Quiszooutwe van Philippus de Vierde / in de Kerk sijnde / en veel gelds op het Nutaar sien-de seggen / 't welk gegeven was om de zielen uit het Dagebuur te verlossen / naderde hy tot het selve / en beschouwde het / tertzyl hy dese reden uitstozte: mijn liefde / seide hy / sal eeuwig duuren / en by gebolge

Nader
aanmer-
kinge hier
over.

Spanjaar-
den ma-
ken haar
zielen tot
erfgenaam

Hoe veel
Zielmissen
voor Phi-
lippus de
Vierde ge-
daan wier-
den.

Een ander
geval van
den Graaf
van Medi-
ana, waat
onder een
trek van

ook mijn smerten. Die van de zielen in het Dagevuur sullen een einde hebben; maar de mijne helaas! sullen noit soo gelukkig sijn. Die hoope / die troost / en die verwagtinge hebben dese zielen / maar ik ben van die alle verstooken / en dien volgens komen dese aalmoesen / die men tot haar verlossinge geschikt heeft / my beter te pas als haar. Wat dunkt u / mijn Heer / wat Godhzugtige gedagten / de betragtingen van het Dagevuur iemand inspiceren kunnen! Maar **H Ed.** sal gelieven te wecten / dat desen Graaf op hoog-gemelte Koninginne verliesd was / en dat hy sig van dese gelegenheid bediende / om haar sijn liefde bekent te maken; die eindeljk ook tot soo verre ging / dat hy sijn leven daarom verliesen moest / als op sijn plaats van ons sal worden aangewesen.

minnerie
verborgens
was.

Maar hoe grooten liefde de Spanjaarden booz de Zielen in het Dagevuur pretenderen te hebben / soo geven sy egter seer weinig blijken daer van / ten opsicht van het lichaam der Overledene. Want indien het gebeurd / dat een arme jakhals komt te overlijden / of dat'er iemand wordt dood gestookt / en dat'er geen middelen sijn om hem te doen begraven: soo is het soo verre daar van daan / dat de Geestelykheid dat uit liefde / of booz niet sou doen / datse soo eenen op alle hoeken van de straten omdzagen / tot datse soo veel geld by een geschaaft hebben / waar boozse hem begraven kunnen. Is het in een Doorp / of in een plaats daar de vuurt soo veel niet kan op hzungen / soo stellense hem aan de publyke wegen / en laten hem daar met ontdekte aangesigte booz't oog van al de wereld leggen / tot dat de booz by gaande soo veel geconstrbuere hebben / als tot sijn Begrassens van noden is.

Geldsugt
en liefde-
loosheid
der Spaan-
se Geeste-
lijkheid, in
't begraven
der dooden.

Egter sijn de luiden hier met deselve Geestelykheid soo bysonder ingenomen / dat'er nauweljks iemand komt te sterben / of hy wordt met het kileed van iemand van dese of gene Geestelyke Orde aangedaan / en met bloten aangesigte tot inde kerk / waar in hy sal begraven worden / gedzagen. Sijn het Vrouwen van aansien / soo trekt men haar het kileed van een Carmeliter Nonne aan: sijnde dese Orde hier in soo grooten agtinge / dat ook de Princesen van den Bloede sig daar in begeben: ja de Koninginnen selfs / wanneer sy Weduwen worden / sijn genoodsaakt in het Klooster van dese Orde te gaan / ten waar den Koning booz sijn overlijden / anders daar van gedisponeert hadde / gelijk Philippus de Vierde dede / ten opsigt van de Koninginne Maria Anna van Oostenryk: komende dit daar van daan / dat de Koningen van Spanjen sig soo verre boven alle andere Koningen agten verheven te sijn / dat niemand waardig is / een Vrouwe die sy gehad hebben / te trouwen. In onsen tijd was'er een natuurljke Dogter van Don Juan in / tot Madryd. Sy was uitnemende schoon / en wierd van haar gesegt / dat sy ganseh geen genegenheid hadde / om het Geestelyke kileed aan te doen. Dog dit was haar noodlot / en het is ook dat van veele andere geweest / die van haar staat / en daar over soo weinig

Spanjaarden laten sig in de kleederen van hare Geestelyke begra-
ven.
Ordre van de Carmeliter Nonnen, in hoe grooten agtinge tot Madrid.
Koninginnen en Princesen van den Bloede ko-

men in als sy te vrede waren. Dese Nonnen worden Las Descalças Reales, deselye. dat is / de Koninglyke ongeschoeide, genaamt.

Ik merke hier uit aan / dat het dese Geestelyke niet soo seer om de ziele / nog om het lichaam van den Overleden / als wel om het geld / datse van de lebende trekken / te doen is.

Andere list der Spaanle Geestelyke om aan geld te komen.

Dese Heeren bedienen sig nog van een ander loopje / om geld by een te schrypen / 't welk hier in bestaat / en gemeenlyk na haren wensch nitvalt. Soo ras iemand / die sig in haar Ordze heeft begeben / dooz 't overlijden van syn oberige Broeders of Susters / het eenigste kind en erfgenaam getwozden is / soo adresseerse sig by syn Vader / indien het andersins een man van middelen en vermogen is / en per suaderen den selven / syn goederen aan het Klooster te maken / in het welke syn Soon het Geestelyke kleed heeft aangenomen / onder conditie dat hy de inkomsten syn leven lang sal trekken / en dat het Klooster die goederen na syn dood sal erben / en God booz den Vader soo wel als booz den Sone bidden. En hier van daan gebeurd het dikwils / dat een simpele Helligheus meer als dertig duysend gulden jaarlykse inkomsten heeft ; hoewel desen overbloed selden tot haren boozdeele strekt / dat is / datse daar selden een goed gebzukt van maken.

Groote rijkdommen hier door verkregen.

Bygeloo- vigheid der Spanjaarden, door verscheide voorbeelden aangewelen. Luiden met quade oogen, en der selven gepreterende schadelykheid.

Maar indien de bygelovigheid der Spanjaarden niet van selver genoeg bekend was / men soude die dooz de nabolgende staaltics genoegsaam kunnen toonen. By boozbeeld / een Spanjaard sal onversette-lyk staande houden / dat'er luiden van dien Landaard gebonden wo- zden / die soo grooten vergif in haar oogen hebben / dat wannere se slegt's een ander aansien / den selven al quinende konnen doen sterben. Ja men wil / dat'er onder die geene die quade oogen hebben ; want soo noemt men die in Spanjen ; soodanige gebonden wo- zden / die een goed en een quaad oog hebben ; het eene waar in geheel geen quadaardig- heid was / en het ander / waar mede sy niet alleen een mensche / maar ook een ander schepsel na eigen welgeballen konden dooden : om welke reden men haar verpligte / soodanigen oog met een pleister te bedek- ken / en sig alleen van het ander te bedienen / ten einde haar ebennaas- ten daar dooz geen leed geschiede. Maar ik verklare / mijn leven dier- gelijke noit gesien te hebben.

Tovenaars die men seid het selve quaate doen. Wat de Spanjaarden doen, wanneer iemand die haar

En vermits de Tovenaars dog ober al plaats moeten hebben / soo seid men dat'er hier van dito soozt ook gebonden wo- zden / die eben eens als de boozgaande ; hoewel die booz geen Tovenaars gedebiteert wo- zen ; een mensch met quade genegenheid aansien- de / den selven een quinende siekte op het lijf jagen / en tot het geraamte doen uitterden : gaande dit soo verre / dat by haar de gewoonte is / dat wanneer men iemand siet die u aandagtelijk aanschouwd / en dat soodanig eenen daar on- deugende genoeg uitsiet / om u het Malde Ojos, ofte het quaad der ogen / hoedanig sy het noemen / aan te setten ; men den selven een Getten / of van aarde gebakken hand ; die in Portugaal gemaakt / en booz het eenigste hulpmiddel tegen dese quale gebonden wo- zden / aanbied ; of by

gebeek van dien/ ook wel sijn eigen/ dog toegeslooten sijnde/ met dese woorden/ Toma la Mano, dat dese hand/ waar op die gene die booz verdagt gehouden word/ om sig te supberen/ moet seggen: Dios te bendiga, God segene u. En by aldien hy u weigerd sulks te seggen/ soo oorzbeeld men dat hy iets quaats in den sin heeft/ en men is beboogd/ hem by de Inquisiteurs/ of Onderzoekers van het Geloof aan te geven; of soo men de sterkste is/ greft men hem stokstagen/ tot dat hy gesegd heeft/ 't geen men hebben wil. En is dit bygeloof soo verre by haar ingewikkeld/ dat men kinderen siet/ die met duisenden van diergelijke handetjes behangen sijn/ en voornamentlijk soodanige die eenige uitteerende ziekte hebben; en dat'er selsf kerken sijn/ na welke men in Seebaarden gaat/ om van diergelijke qualen genezen te worden.

Gebeurd het nu dat een van dese gepzetedeerde Cobenaars in handen van de Inquisitie raakt/ soo moet hy een van beiden vast stellen/ of dat hy levendig verbrand word/ of dat men hem langs alle de straten strengelyk geesseld: het welke in soodanigen gevalle op de navorgende wyse toegaat. Men bind den Cobenaar of Cobereffe aan een staart van een Esel/ of set haar op den selven/ met een beelvertwige papieren Myster op het hoofd/ beneffens een geschyft/ behelsende alle hare gepzetedeerde misdaden. Met die toestel leid men haar de heele Stad dooz/ terwyl het ieder een geoorloofd is/ haar te slaan/ en met sijk en vuiligheid te gopen.

Etger sijnse nog van veel erger conditie/ wanneerse in de gebangnisse sitten blyben: sijnde het gene van dese Dierschaar gesegd kan worden niet te vergelijken by het geene daar effectvelyk in gepleegt word.

Men neemt/ by oorzbeeld/ een mensch/ en werpt hem in een kot/ daar men hem dikwils drie of vier maanden/ somtijds meer/ somtijds min/ laat sitten en verstuken/ sonder aan hem het minste woord van de wereld te seggen. Dien tyd verstuken sijnde/ soo brenge men hem booz de Regters/ die hem op een strenge en gansch verbarende wyse af vragten/ om welke reden men hem ter dier plaats gebragt heeft? Hier op is't seer natuurlijk/ dat men tot antwoord geeft/ het selve niet te weten. Dit gedaan sijnde/ word u niets meer gesegt/ maar men send u aanstonds weer na u stinkende hol/ waa; in men dagelyks duisendmaal erger pynen/ als de dood selve/ lyden moet. En op die wyse latense u dikwils meer als een jaar sitten. Die tyd verstreken sijnde/ brenge men u weer booz deselve Regters/ of ook wel booz andere/ dooz dien sp dikwils veranderd/ en na verscheiden Landschappen gesonden worden. Dese vragten u dan nogmaal/ om wat reden gy gebangen sijt. De antwoord is als vooren/ dat men/'t is waar/ u wel heeft vast geset/ maar dat de reden waarom u niet bekend sijn. Daar op send men u al weer na u kot/ sonder meer tegens u te seggen/ als men de eerste reise gedaan heeft; inboegen dat men op die maniere

verdagt voor komt haar sterk aanziet? Getten handetjes, en waar toe die dienen?

Tovenaars wat men met deselven doet, wanneerse in handen van de Inquisitie komen.

Grouwelyke proceduren met die gene, die by die van de Inquisitie gevangen sitten.

dikwils sijn geheele leven in die elende verstyten moet; sijnde het in sommige opsigten veel beter / sig selven te beschuldigen / al was het maar om dooz een hofter weg van dese miseries verlost te worden.

Roemwaardig
geval van
een Jode,
die sig sel-
ven, en sijn
Vader, uit
de handen
van de In-
quisitie
verloste.

Het nabolgende geval is al te roemwaardig / om niet tot overtuiging van sommige die sig Christen noemen / en niet minder als de pligten van de soodanige volbrengen / te worden aangeteekend. Seker Jode / Ismaël genaamt / wierd met sijn Vader / die een Rabbi was / tot Sebillien geset. Vier jaren haddense in de gevangnisse gesteten / wanneer Ismael een gat gemaakt hebbende / op het hoogste van den Toorn klauterde / en sig van touwwerk / 't welk hy daar toe verbaardigd hadde / bedienende / gleeed hy met groot gebaar langs de Muren af. Beneden gekomen sijnde / berweet hy sig selve / dat hy sijn Vader verlaten had; en sonder agt te geven op het gebaar / 't welk hy meer als op eene wijse liep: te meer om dat so wel hy als sijn Vader gebonnist waren / en in welinig dagen na Madriz souden geboerd worden / om aldaar / beneffens veel andere / aan de Blamme te worden opgeoffert; soo volboerde hy dog eventwel sijn voorgenomen besluit / klom edelmoedighijk weer op den Toorn / ging in het Krot van sijn Vader / trok den selvendaar uit / en bzagt hem na dit alles behouden uit de gevangnisse.

Klokken
die van
selver luiden,
en
quade
voortee-
keningen
sijn.

'k Had hy na vergeten / **M** Ed. tot een nader bewijs van de hyge-geloedigheit der Spanjoarden te seggen / 't geen men verhaald van een klok in den Doop van Arragonien / Ballilla genaamt / hebbende tien bademen in den ommetrek / die men seid / dat van selver luid / soo dikwils als 'er eenig merktwaardig ongemak op handen is. In den beginne greefse maar een klein geluid / maar daar na luidse ten vollen dooz / beide by nacht en by dag / sonder dat 'er de wind of eenige andere bekende oorzak iets toe contribueert. Men wil dat het selve geschied sou sijn in den jare 1601. van Donnerdag den dertienden Juny / tot aan Saturdag / sijnde den vyftienden van deselve maand; wanneer se ophield / en op Sacramentsdag / soo als men den omme-gang stont te doen / weer begon. Se luidse ook als Alphonfus de Wijfde na Italien trok / om besittinge van het Koninkrijk Napels te nemen; maar datse geluid sou hebben / doe Philippus de Wijfde in 't boozleden jaar daar na toe trok / daar van is mijn niets ter ooren gekomen / behalven dat dese togt geensins ongelukkig booz hem is geweest. Men hoorde haar ook booz het overlijden van Karel de Wijfde / en booz het vertrek van Don Sebastiaan / Koning van Portugaal / na Africa. Van gelijken booz de doodelyke Siekte van Philippus de Ewerde / en booz het overlijden van desselfs laatste Vrouw / de Koninginne Anna. Soo seid men dat 'er te Cozdua in het klooster der Predikbroeders mede een klok is / die van selver luid / soo dikwils als 'er een Monnik van dat Convent sterben sal / die dan daar dooz sijn dood / een dagh booz datse boozvald / verkondigt wort.

Spanjaar-

Wonderd diergelijke vertellingen worden hier gedebiteert / die men alle

alle booz ontwijffelbare waarheden diens aan te nemen / indien men booz geen Ketter pafferen wil. Onder andere verhaald men / dat alle de Spanjaarden die op een goeden Dzydag geboren worden / wanneer se over een Kerthof gaan / op het welke eenige menschen / die doodgeflagen / of vermoord sijn / leggen / of alse over een plaats pafferen / waar op een moord gedaen is / hoewel den vermoorden is weg genomen / sy hem nogtans ebenwel seer bebloed sien / op deselbe wyse als hy na sijn dood lag / 't sy datse hem gekend hebben / of niet. En alsoo dit booz die luden een seer onaangenaam en affienelyk ding is / soo hebben se in tegendeel die gaben / datse dooz haar aanblasinge andere van de pest genesen / en die noit selver krijgen / al is het datse met luden / die daar mee besmet sijn / om gaan. Dit gaat so verre / dat de Spanjaarden sig niet ontsien te seggen / dat de reden / waarom Philippus de Vierde altoos met sijn hoofd soo steil overclind ging / en met sijn oogen Hemelwaarts verheven / dese was / dat hy op een goeden Dzydag was geboren / en dat hy nog jong synde / veel gesigten van sulke gedooode luden gehad had / insorgen dat hy daar dooz verschykt synde geworden / sich hadde aangewend / het hoofd selden na beneden te houden.

Dog wil men dat'er sekerere menschen sijn / die een dollen Hond alleen met haar adem konnen dooden / of met op den selven te blasen / en dat die ook de kragt over sig hebben / van in het vuur te konnen gaan / sonder sig te branden. Ondertussen heb ik'er gene gesien / die'er een proef van wilden nemen / en wanneer men haar na de reden daar van bjaagde / soo gaben se tot antwoord / dat dit en al te gzoote ongeblasentheid sou sijn / sig van andere menschen / dooz sulke bysondere gunsten van den Hemel / te willen onderscheiden ; maar mijn's oordeels stak'er in dese redeneringe veel meer boozsigtigheid / als nedzigheid ; sijnde dit de ware reden / waarom se booz het byten der Honden / en het branden van het Vuur soo seer bzeesden / en die bzeese dooz een gepretendeerde nedzigheid / die dog soo weinig eigen aan dese Natie is / sogten te bedekken.

Daar gebeurde iets aachtigs / wanneer Maria Louisa / eerste Gemalinne van Karel de Tweede / in Spanjen was gekomen. Haar Majesteit stond booz een gzoote Spiegel / en leunde just met een van haar handen op de selve / waar dooz het glas van boven tot beneden quam te bzeeken. Alle de Dames van het Hof waren daar over ten uittersten ontsield en verslagen / een ieder van deselbe iets quaads op haar maniere daar uit boozspeldende. De Koninginne / die beter was opgevoed / lachte daar over / en seide niet sonder reden / dat dit een gzoote swakheld in haar luden was : want agtinge te willen geven op dingen / die uit natuurlyke oorzaken ontstonden / en daar uit quade gevolgen te trekken / was iets 't welk luden van een natuurlyk oordeel / hoedanige haar Majesteit onderstelde dat sy waren / niet betaamde. En by dese uitspraak soude ik het in alle soodanige boozvallen laten bzytsten.

Maar

den op een goeden Vrydag geboren / konnen wonderlyke dingen sien.

Voorbeeld daar van in Philippus de Vierde.

Andere die een dollen Hond met haar asem konnen dooden, en in 't vuur gaan, sonder be- schadigt te worden.

Koninginne van Spanjen breekt een Spiegel, en wat daar uit voortspelt wiert?

uclebtoc

Maar wy hebben ons reeds te verre in 't werk der Inquisitie ingewikkeld / om den djaad van onse redenen niet ten einde toe te bevolgen.

Oorsprong der inquisitie nauwkeurig opgehaald.

Deselve wiert eerst eerst door de Bisschoppen, en wereldlyke Overheden waargenomen, en by nancianten ter dood veroordeeld. Naderhand de Dominicanen toegelaten, om die beneffens de Bisschoppen waar te nemen. In wat Landen de selve naderhand wiert op geregt.

Tot hier toe was deselve nog seer bepaald, en mogt niemand ter dood veroordelen.

Om dan den oorsprong der soo genaamde Inquisitie wat verder op te halen / soo moet men weten / dat deselve nooit in Europa is bekend geweest / als omtrent het beginsel van de dertiende eeuw: hebbende voorsz desen de Bisschoppen en wereldlijke Overheden alleen het vermoegen / om op het gedrag der soo genaamde Ketteren te inquireren / en deselve na tijds en saaksgellegenheid dooz bannissementen / in haar goederen / of andersins te straffen / komende nogtans by na nooit aan het leben. Maar de geseide scheuringen en Ketterien / tot groot nadeel van het Pausdom / van tijd tot tijd vermeerderende / omtrent het einde van de twaalfde eeuw / soo gaf het selve occasie aan de voorszanderz van het selve / om dese Dierschare op te regten. De Pausen dan sonden van tijd tot tijd Geestelyke personen aan de Cathoijke Koningen / en Bisschoppen om deselve gedurig aan te manen tot het uitroepen der Ketterie / en het straffen der soo genaamde Ketteren / durende het selve op die maniere tot in het jaar twaalf honderd en vyftigh.

Maar in het jaar daar aan volgende / synde dat van twaalf honderd en een en vyftig / gaf Innocentius de Vierde aan de Dominicanen last en vermogen / om beneffens de Bisschoppen over dit slag van misdaden te inquireren. Clemens de Vierde bevestigde dese Dierschare in den jare twaalf honderd vyf en zestig. Naderhand sijn'er verscheiden van diergelyke Dierscharen opgeregt / in Itallen / en in de Koninkrijken / die van dat van Aragonien dependeerden / tot op de Regeeringe van Ferdinand en Isabelle / wanneer deselve in de Koninkrijken van Castillen / en naderhand in Portugaal / dooz Konning Johannes de Derde / in den jare vyftien honderd seven en vyftig / wierd ingevoerd.

Tot hier toe / segge ik / hadden die van de Inquisitie / een vermoegen dat seer bepaald was / en wierden dikwils dooz de Bisschoppen / tot welke het ondersoek van dese saken behoorde / tegen gesprooken. Want volgens de Canons van het Geestelyke Regt / streefde het tegens de regelen der Kerke / dat Priesters / of Geestelyke personen / iemand wegens Ketterie ten doode soude veroordeelen / of ook wegens eenige andere misdaden / die dikwils dooz den wereldlijken Regter met veel minder straffe beleid wierden.

Maar de oude Wetplaats makende voorsz de nieuwe / soo hebben sig de geseide Geestelyken van de Orde van S. Dominicus / van over de twee honderd jaren / dooz de Bullen van verscheide Pausen / in de possessie van dese Dierschare gesteld / en de Bisschoppen daar van ten eenemaal sijnde uitgesooten / soo ontzak'er niets aan dese Onderzoekers / als het gesag en de toestemminge van desen of genen Prince / om haer luider bonnissen ter executie te stellen.

Err Isabella van Castilien tot de Kroon was gekomen / soo had Johannes de Torquemada, van de oorde van S. Dominicus / haar Biegtbader / die naderhand Cardinaal wierd / de Koninginne doen beloven / dae sy de ongelovige en de Ketters sou verbolgen / soo ras sy in staat was van het selve te konnen doen. Dese verpligte haar Gemaaal Ferdinand / ten einde hy in den jaere veertien honderd drie en tagtig / van Sixtus de Vierde de noobige Bullen sou soeken te bercktygen / tot het oprechten van de bedieninge van een Inquisiteur Generaal / in de Koningryken van Arragonien / en Valencien ; die hem uit eigen hoofde toequamen. Want men moet weteen / dat Ferdinand de bedieningen hergaf in de Staten en Koningryken die hy had torgebragt / gelijk Isabella dede in de hare ; hoewel sy het egter soo wist te beschikken / dat niemand anders als Torquemada dese plaats bequam. Daerhand strekten de Pausen de Jurisdiccie van dese Dierschaar uit over alle de Staten van den Catholiken Koning / en hooggemelte Ferdinand en Isabelle regten een Oppersten Raad van dese Inquisitie op / waar van sy den boozschyden Torquemada President maanten.

Desen Raad bestaat uit den Inquisiteur Generaal / die dooz den Koning van Spanjen genomineert / en dooz den Paus bevestigd word ; verbolgens upt vyf Raads-heeren / waar van de eene volgens privilegie van Philippus de Derde / in den jaere seftien honderd seftien aan de oorde van S. Dominicus verleend / altijd een Dominikaan moet sijn ; een Procureur Fiscaal / een Secretaris uit de Kamer van den Koning / twee andere Secretarissen van den Raad / een Alguazil Mayor, of Opperste Durwaarder / een Ontfanger van de boeten / twee Rapporteurs / vier Portiers / en een Soliciteur. Het getal der mindere bedienden / of aanbengers / als ook der genen die eenige relatie tot dese Dierschaar hebben / en Familiares, of Huisgenoten der Inquisitie genoemd worden / is soo groot / dat 'er van sommige wel over de twintig duysend van dier gelijke in Spanjen geteld worden : wordende het selve daer dooz nog te meer vermeerderd / om dat niemand die in eenige bedieninge van de Inquisitie is booz een ander Dierschaar kan te recht gesteld worden ; waar dooz dan veele van dese scape boysten sig het oordeel en de straffen van den wereldlijken Regter / die se dikwils meer als te wel verdiend hebben / weteen te ontrekken.

Desen Oppersten Raad heeft een volkomen gesag over alle de andere Dierscharen van de Inquisitie / in wat plaatsen deselve ook souden mogen wesen : Kunnende die geen Auto, of executie doen / sonder de toelatinge van den grooten Inquisiteur / die altijd President van desen Oppersten Raad is.

Belangende de plaatsen / in welke de Inquisitie gehouden word / soo heeft dese Opperste Dierschaar / die by uicsteekendheid Consejo de Inquisicion, en Officio Sancto genaamt word / sijn sitplaats tot Madrid ; wordende de bysondere Inquisitien gehouden tot Sevilien / Toledo / Granada / Cordova / Cuenca / Valladolid / Murcia, Orrendo /

Insouderheid wanneer Torquemada, door toe doen van Isabella, tot Inquisiteur Generaal wierd aangesteld.

Oppersten Raad der Inquisitie.

Uit welke personen die bestaat

Groot getal van des zelfs bediende.

Groot vermogen van desen Oppersten Raad.

Heeft sijn sitplaats tot Madrid.

266 - Nieuwe Historische Reisbeschrijvinge van Loggono / S. Jago / Saragossa / Valencien / Barcelona / en Llerena / in Gallicien.

In wat plaatfen dese Vier-schaar ver-der gehou-den word? En wat luiden tot deselve behoren? Casa Lim-pia te be-wijfen , wat dat is? Procedu-ren van dese Vier-schaar sijn verschrik-kelijk.

En ieder van dese bysondere Dierscharen bestaat uit drie Inquisi-teurs / drie Secretarissen / een Alguazil Major / drie Ontfangers / &c.

Alle de gene die in dese bedieninge treden / sijn verpligt alboorens Casa Limpia te bewijfen / dat is / sy moeten toonen / datse geen Joden nog Ketterz in haar Familië hebben / en datse van oorspronkelyke Catholyken sijn.

De Prozeduren van dese Dierschaar sijn ten eenemaal buiten gemeen. Iemand geapprehendeert sijnde / word in een elendige gevangenis geworpen / sonder te weten waer ober hy is aangeklaagd / of die gene te kennen die tegen hem getuigen : Ook en kan hy in geenen deele uit dese gevangnisse ontslagen worden / sonder een misdaad te be-kennen / aan detwelke hy somtijds noit schuldig is geweest / en die hy alleen belijdt / op hoope van sijn vysheld daar dooz te erlangen : om dat men tegenwoozdig iemand niet ligt booz de eerstemaal doed sterben ; hoewel sijn Familië daar dooz met een soort van infamie genoteert word / en dat dit eerste Bonnis de soodanige onbequaam maakt / om eenige ampten te bekleeden.

Groot getal van Joden en Maranen in Spanjen , en der sel-ver onge-hoorde veinlerien.

Noit wozt een beschuldigde gehoozd tegen sijne aanklagers / ook en is 'er geen eenig middel tot sijn bescherminge ; alsoo dese Dierschaar bo-ven alle dingen een uiterste secretesse soekt te houden. Men procedeert 'er tegen de Ketterz / maar wel booznamentlijk tegen de Joden / en heimelyke Mahometanen ; van welk slag van luden sekerd het ver-dryben der Joden en Maranen / dooz Ferdinand en Isabell / gansch Spanjen overbloeid : hebbende dese luden het veinsen soo wel geleerd / datse niet alleen publyke belijdenis van den Chrystelyken Godsdiensf doen / maar datse ook somtijds dese of gene geestelyke oorde aannemen / in welke sy den selven opentlijk bedienen terwylse hertnekhtige aankle-berz van haar dwalingen in haar herte blijven.

Torque-mado al-leen veroordeeld over de 100000. menschen. Groote verwoe-ftingeu hier door in de Ne-derlanden aangeregt. Aanmer-kelijke Spreukvan Vaugas.

De gestrengheid van dese Dierschaar was in den beginne soodanig / dat den Inquisiteur Generaal Cozquemada / waer van wy soo eben gesproken hebben / alleen ober de honderd duysend menschen veroor-deeld heeft / van detwelke ses duysend ten Buure gedoemd wierden / in den tyd van veertien jaren ; en hoe grooten verwoestinge dese ber-schrik-kelyke Dierschaar / in den beginne der Nederlandse Oorlogen / onder de goede Ingesetenen der selven / heeft aangeregt / daar van fallen de Geschiedschyften ten eeuwigen dage / tot haar luider schande / wagen. De Spreuk van Vargas is al te berugt / om hier te worden uitgelaten : Hæretici , in quit , fraxerunt templa ; boni , id est , Catholici , nihil fecerunt contra : ergo debent omnes patibulare. De Ketterz , segt hy / hebben de Tempelen verbroken ; de goede , dat is , de Catholyke , heb-ben 'er sig niet tegen gesteld ; derhalven moetense alle met malkanderen hangen. Wat dunkt u / mijn Heer van sulken Latjn / en wat dooz 't selbe word

wozd uitgezukt? booz my/ ik weet niet welk van beide het flegste is: Maar wel dat het laaste het onredelykfte is/ dooz dien het eerfte maar alleen floot tegen de regelen van een goede Spraakhunde/ of Grammatica/ 't welk niemand booz een doodfonde mag worden toegerekent; maar het tweede regelregt is aangekant tegen alle beginselen van Redelykheid/ Bilykheid/en Recheveerdigheld.

Egter pzetenderen de Spanjaarden/ dat de strengheid van dese Vierfchaar/ en het verbaazlyke Schouwfpel van soo veel ongelukkige/ die sonder onderscheid van geslagt of ouderdom/ tot de uitterste straffe getrokken worden/ haer Landsgenoten by de suiverheid van den Catholijken Godsdienst bewaard heeft; en dat de Inquisitie alleen belet heeft, dat Spanjen niet/ gelijk andere Landen/ met de Noordse Ketterie besmet is/ die by na alle de andere gedeelten van Europa had ingenomen. En hier van daan is het/ dat de Koningen van Spanjen van tyd tot tyd soo gzoote prybilgien/ ja zelfs soo buitenspoortigen gesag aan dese Vierfchaar gegeven hebben/ dat men niet kan ontkennen/. dat haer eigen daat booz in verscheiden opfigten merkelyk gekrenkt is.

Maar om niet te seggen/ hoe strydig dese Maxime tegens de bevelen van het H. Euangelie is; datse by alle Natien in 't algemeern/ de Spaanse alleenlyk/ of immers ten principale/ uitgesonderd/ booz verfoepelyk en abominabel gehouden wozd; en datse om die eigenste redenen tot op den huidigen dag/ uit de meeste en booznaamste Paapse Landen/ als Dzyankryk/ Ouytland/ Polen/ &c. blijft uitgebannen: soo is notoir/ dat dese eigenste Inquisitie meer schade als boozdeel aan haer Boozstanders heeft toegebragt. Wie en weet niet dat dese bloedige Vierfchaar onder anderen oozfaak is geweest/ dat Spanjen/ seferd dat deselve daar is opperegert/ soodanig van Volk ontbloot is/ dat het naderhand nauwelijks in staat is geweest/ sig selven tegen de Portugiesen/ en andere te beschermen/ laat staan eenige aanmerkelyke conquesten op dese/ of andere/ te maken. Komt het ook niet daar van daan/ dat het selbige Spanjen/ het welke sijn dingen/ dooz toe doen van dit middei/ soo wel meend beschikt te hebben/ tegenwoozdig met duisenden van gevelngde Christenen is opgebuld; dat is/ van soodanige/ die uit vzeese van meergemelte Inquisitie/ uiterlijke belijdenis van het Christendom doen/ terwylse in haer herte geslagen Joden/ of Mahometanen sijn/ en dikwyls geen minder afkeer hebben van de Religie diese in schyn belijden/ als van de straffen die dese verbasende Vierfchaar haer doet ondergaan/ wannere het tegendeel doen blyken. Holt bediende onsen Sallgmaker sig van soodanige middelen/ om sijn Kerke op aarden vast te stellen. Moet men ook niet eindelyk bekennen/ dat dit verbloekte middel al booz een groot gedeelte oozfaak is geweest/ dat een Staat/ soo magtig als die der Vereenigde Nederlanden/ het joh der Spaanse Oppermogentheid/ soo edelmoedig als gelukkig heeft afgeworpen. Waar blyben dan de Spanjaarden met alle die gewaande boozdeelen/ diese dooz middel van dit verbaazlyk Gerigte meenen te genieten?

Wat voordelen dat de Spanjaarden pretenderen hier door te hebben? Buiten sporig gesag, door den Koning van Spanje aan de Vierfchaar toegestaan. Deselve word by alle Natien voor een verfoeylyk middel gehouden. En blijft tot op den huidigen dag, uit de meeste Paapse Landen uitgebannen. Schade die Spanjen selve hier door is overgekomen. Is oorzaak van het verlies der

Maar

Nederlan-
den.
Straffen of
Moorde-
rien der
Inquisitie
voor Da-
den van
het geloof
gehouden.

Maar om weder tot het vervolg van onse Historie te komen / soo moet men werten / dat de algemeene straffen / of Executien van de Inquisitie in Spanjen / die in meest alle andere Roomsgesinde Landen van Europa / als een simpele executie van misdadige geconfidreert worden / by de Spanjaarden selve booz een daad van Godszugtigheid gehouden worden / en wel een soodanige / dat den Catholyken Koning daar in opentlyke blyken van den pber booz sijn Kelligie geeft: sijnde het om dese reden / dat men deselve wel expresselyk Autos de Fé, dat is / daden van het geloof noemd. Indien het gebeurde onder de Caraïbanen, Iroquoïsen, Hurons, of andere woeste en ontaarde volkeren van West-Indien / men soude het eenigling konnen verschoonen; maar onder Christenen / en onder een Natie / als de Spaanse / die ten opsigte van den Godsdienst / de suïversie / en ten opsigte van het Burgerlijke / de beschaaftste van alle andere pretendert te sijn: is iets 't welk al te verbasende / en met eenen al te hatelijch is / om zelfs het minste daar booz in te brengen.

Worden
gemeen-
lyk op da-
gen van
grootte
plegtelijk-
heid in 't
werk ge-
steld.

Dese daden van geloof / het welke men wel om meer als eene reden het Spaanse sou mogen noemen / dan by desen Landaard van so grooten hoogagtinge sijnde / soos is het dat deselve ooh gemeenlyk gepleegd worden / ten tyde wanneer de Koningen gekroond of meerderfartig worden / ten einde om deselve daar booz te meerder luister by te setten / ense booz de Nakomelingen te geheugtyker te doen sijn. In den jaren seshienhonderd twee en dertig wierd'er soodanig een executie gedaen / en wanneer Karel de Tweede met sijn eerste Gemalinne / Maria Louise / Dogter van den Hertog van Orleans / in den jare seshienhonderd agt en seventig / stond te trouwen / wierd den toefsel tot een diergelyke gemaakt; en vermits'er sederd soo lange tyd geene geschied was / soo waren de preparatien tot dese soo veel te grooter / omse soo veel te plegtelyker en magnifiquer te doen sijn. Secker Raadsheer van de Inquisitie had'er dit navolgende ontwerp van gemaakt; het welke ik H. Ed. te liever mee deele / om dat ik naderhand meene te toonen / op wat maniere het selve wierd uitgevoerd. Siet daar den inhoud van het selve.

Ontwerp
van een
aanstaan-
de Auto,
of Execu-
sie.

Op de grootte plaatse tot Madrid sou men een Theater van vyftig boeten lang opregten. Het selve soude soo hoog sijn / dat het aan het Balcon van den Koning / onder het welke het moest eindigen / kon reiken.

Vaan het einde / en ober de gansche breedte van dit Theater / soude sig aan de rechter sijde van het Balcon van den Koning / een Amphitheater verheffen van vyf en twintig of dertig trappen / gedefinieert booz den Raad van de Inquisitie / en booz de andere Raadsbergoezringen van Spanjen / boven alle dewelke den Stoel van den Oppersten Inquisiteur onder een verhemeldsel sou sijn / veel hooger verheben / als het Balcon van den Koning. Ter linker zyde van het Theater / en Balcon van den Koning / soude men een Tweede Amphithe-

theater sien / van dezelfde grootte als het eerste / in het welke men de misdadige sou plaatsen.

In 't midden van het grootte Theater sou een ander zijn / dat gansch klein was / en twee kotten sou hebben / in welke men de misdadige sou plaatsen / terwyl haar sententien gelezen wierden.

Nog souden'er op het groot Theater drie Stoelen sijn / hoor die gene die het bonnig souden Lesen / en hoor den Prediker / hoor den welken ook een Autsaer sou worden opgecegt.

De plaatsen van haar Catholijke Majesteiten / souden in dier voegen geschikt sijn / dat de Koninginne aan de linkerhand van den Koning soude sijn / en aan de rechterhand van de Koninginne moeder. Alle de Dames van beide de Koninginnen souden de rest van de lengte van het selve Balcon bestaan / aan beide syden. Ook soud n'er andere Balcons hoor de Ambassadeurs / en hoor de Heeren en Dames van het Hof sijn / als mede stellagen hoor andere gemeene Luiden.

De Ceremonie zelfs sou met een Processie beginnen / die vande Kerk van de H. Maria sou aanvangen.

Honderd Kooldragers / gewapend met Pieken en Musketten / souden hoor aan gaan / om dat sy het hout moesten verschaffen / 't welk diend tot straffe van die gene die ten Duure gedoemd sijn. Vervolgens souden de Dominicanen komen / hoor derwelke een wit kruis sou gedragen worden.

Den Hertog van Medina-Cell sou den Standaard van de Inquisitie dragen / tegevolge van een privilegie / 't welk erfelijk aan sijn Familie is. Dese Standaard is van rood Damast / hebbende aan de eene syde een blooten degen in een kroone van laurieren / en aan de andere de Wapen van de Monarchie van Spanjen.

Hier na soude men een groen kruis dragen / aan alle kanten met swart krip omtrokken. Dese Groenes / en andere personen van aanzien / behoorende tot de Inquisitie / souden agter dit kruis volgen / omhangen met mantels / die met witte en swarte kruisen becleerd / en met gouddraad geborduurd waren.

De Marsch sou ghestaten worden door vyftig Hellebaardiers / of Gardes vande Inquisitie / gekleed in 't swart en wit / en bestierd door den Marquis del Pouar / erfelijk Beschermer van de Inquisitie van Toledo.

De Processie in dese ordje hoor by het Paleis sijnde gegaan / sou sig op de grootte plaats begeben / den Standaard / en het groene kruis souden op den Autsaer gesteld worden / en de Dominicanen alken souden op het Theater blyben / en een gedeelte van de nacht met Psalmzingen doorzjengen / en met het kricken van den dag verscheide Missen op dien Autsaer doen.

Den Koning / de Koninginne / de Koninginne Moeder / en alle de Dames van het Hof / souden des morgens ten seven uren op de Balcon verschijnen. Tegen agt uren sou den optogt van de Processie ebe-

eens als op den voorgaanden dag beginnen / door de Compagnie van de Hooftzagers / die sig aan de linker sijden van het Balcon des Konings souden plaatsen ; sullende de rechter sijden van het voorsz. Balcon / door de Gardes van den Koning beslagen worden.

Chans moesten verscheiden personen / verscheidene beeltenissen draagen / levens grootte / en van Boordpapier gemaakt. Sommige verbeeldende die gene / die in de gevangnisse gestorven waren / welkers gebeenten nog daar en boven in Koffers moesten gedragen worden / aan alle kanten met vuurblammen beschilderd. De andere Figuren souden die gene verbeelden / die uit de gevangnisse ontkomen waren / en dese soude men by contumacie veroordeelen. Alle dese Beeltenissen soude men plaatsen op een uittersten hoek van het Theater. Dervolgens sou men de sententien lesen / en de veroordeelde executeren.

Dus verre het ontwerp / siet daar op hoedanigen wyse het selve in den jare sesienhonderd tagtig wierd uitgevoerd.

De Bediende van de Inquisitie / voor sig hebbende haer Trompetters / Pijpers / en Banieren / begaven sig den dertigsten May / in een Cavalcade / van het Paleis na de Grootte plaats / alwaar sy dreeden afkondigen / dat op den dertigsten Juny / alle die gene publykelyk souden gestraft worden / die se ten huere als andersins verwisen hadden. Dit nu sekerd veertig jaren niet geschied sijnde / soo verlangde men tot Madryd met meer ongeduld na dit Treurspel / als men in andere gelegentheden na een bermakelyk Feest sou gedaan hebben.

Den bestemden dag gekomen sijnde / soo begaf sig al de wereld terbooznoemder plaats / om dit Schouwspel aan te sien / met het selfde optoifel / en met de selve dzyf / als of'er een plegtelyk Dreyden-Feest stond gehouden te worden.

Op de Grootte plaats dan was / ingebolge van mijn voorgaande / een groot Schabot opgeragt / en men sag'er / van 's morgens ten seiven tot 's avonds ten negen uren / niet anders als misdadige van beide de Sexen / op verschijnen ; sijnde deselve by dese gelegentheid door alle de andere Inquisiteurs na Madryd gesonden. Men las haer Gedingen en Bonnissen overluid ; en onder deselve waren twintig Joden / soo mannen als vrouwen / nevens een verlochende Mahometaan / die alle verband wierden. Vijftig Joden en Jodinnen / voor de eerstemaal gevangen sijnde / en vertrou hebbende / wierden verwesen tot een langdurige gevangnisse / en om een geel Schouderkleed te dragen / met een rood St. Andries Kruis daar op / het welke sy Sanbenito noemen ; waer door dan die gene die het selve dragen moeten de naam van Sanbenitados gegeven wort. Een andere / overtuigd van ieder twee vrouwen te hebben / en vercheiden andere misdaden / en besweeringen gedaan te hebben / wierden ter geesseling / en op de Galleen geboemt. Dese hadden grootte Hoeden van boordpapier op haer hoofden / op dewelke iets geschreven stond / stroppen om den hals / en sakkels in haer handen.

Het geheele Hof was'er tegenwoordig ; den Koning / beide de Kro-

Op hoedanigen wyse het selve wierd uitgevoerd ?

Word van de aanbouwers met vermaak aangewesen. Groot getal van misdadige van alle plaatsen hier toegesonden. Twintig Joden en Jodinnen verbrand, &c Sanbenito, en Sanbenitodos, wat het te seggen is? Het ge-

ning.

ninzinnen / De Games van het Hof / de Ambassadeurs / de Grandes / en alle het Volk in groote meenigte.

Den Setel van den grooten Inquisiteur stond in een soorte van een Bier-schaar / veel hooger als die van den Koning / en ook vrp meer verheven / wordende die arme rampzalige die ter dood veroordeeld waren / inde tegenwoordigheid des Konings verbod d / en dat soo dicht by sijn persoon / dat hy der selven klagten en sugten distinctetlyk hooren konde ; want het Schabot / op het welke sy geplaatst waren / raakte seer dicht aan sijn Balcon.

De Grandes / of Grooten van Spanjen / namen'er het werk van Dief-leders waar : Want sy selver leiden de misdadige die men verbranden soude / en hielden haar met sterke touwen vast gebonden. De Familiares , dat is / de Huisgenoten der Inquisitie / leiden de andere schuldige / op deselbe wyse. Sommige Monniken / geleerde of ongeleerde / disputeerden met groote hevigheid / om dese rampzalige menschen van de waarheid van den Christelyken Godsdienst te overteden. Onder dese nu waren Joden / wel onderwesen in de hare / die met een besadigd gelaat heel snedig wisten te antwoorden.

Onder anderen was'er een jonge Dogter / synde een Jodinne / en na allen schyn niet boven de seventien jaren / maar uitnemende schoon van gedaante. Dese aan de 3pde van de Koninginne staande / bad haar Majesteit om genade / in deser voegen : Grootte Koninginne , seide sy / sal uwe doorlugtige tegenwoordigheid niet eenige veranderinge aan dit mijn ongeluk toebrengen ? Geeft agt , bidde ik u , op mijn jonge jaren , en dat het op een Godsdienst aankomt , die ik uit mijn moeders borsten hebbe gesogen. De Koninginne wende haar oogen van haar af / en betrugde een groot medelyden / maar sy en doost niet een woord spreken / om deselbe te verlossen.

Hier na wierd de Misse begonnen / dog die gene welke die dede / verliet het Altaar / wanneer hy ten halben gekomen was / en ging op een stoel sitten / die vooz hem was toebereid.

Chans trad den Grooten Inquisiteur van het Amphitheater / met een Rossuiffel om den hals / en een Wijter op het hoofd ; en na dat hy het Altaar hadde gezoot / nader hy het Balcon van den Koning / klom op het selbe / dooz behulp van eenige trappen aan het einde van het Schabot staande ; gelijk ook eenige Bediende van de Inquisitie / die daar het Kruis / het Euangelium / ende een Boek bragten / in het welke den Eed stond / waar dooz de Koningen van Spanjen sig verbinden / het Catholijke geloof te beschermen / de Ketterien uit te roepen / en eindelyk met alle hare magt alle de proceduren van de Inquisitie vooz te staan / en te helpen uitvoeren.

Den Koning overleind staande / en blootshoofds / hebbende den Conestabel van Castilien aan sijn sijde / die den Koninglyken Begen opgeheven hield / swoer dien Eed / die van een Lid van den Koninglyken Raad wierd voorgelesen / te sullen onderhouden / en bleef in deselbe

heele Hof is'er tegenvoerdig, Sciel van den Inquisiteur hoger als die van den Koning.

Grandes van Spanjen speelen voor Dief-leders. Twistredenen tusfchen de Monniken en Joden. Droevige Historie van een jong Jodinnetie , die de Koninginne te vergeefs om genade bad.

Den grooten Inquisiteur nader den Koning om hem te doen sweeren.

Met welke plegelykheid den Koning dien

Eed pre-
steerde.

selve gestalte staan / tot dat den grooten Inquisiteur waer op sijn plaats was te rugge gekeerd. Daar op klom een Secretaris van de Inquisitie op sijn Stoel / en las een diergelijken Eed / den welken hy alle de Raden vande gansche Vergaderinge breede asleggen.

Ongemeen-
stand-
vastigheid
van som-
mige die
ter dood
veroor-
deeld wa-
ren.

Het was omtrent den middag / wanneer de Messe weder begonnen / en sy eindigde niet vooz na negen uren 's avonds / ter oorzake dat alle de Donnissen der boozoozdeelde / de eene na de andere / luid op wierden gelesen. De standvastigheid met dewelke sommige ter dood gingen / had iets in sig dat wonderbaartijk was. Daar waren 'er ver- secheiden / die sig van selfs in 't buur wierpen ; andere die eerst haar handen / en daar na haar voeten lieten vanden / deselve inde blam- men booz uit stekende / en met soodanigen standvastigheid daar in hou- dende / dat het een decnis was te sien / dat sulke kloekmoedige zie- len / niet met het saligmakende licht des waren Geloofs begaafd waren.

Den Kon-
ning moet
alles door
sijn tegen-
woordig-
heid, be-
krachtigen.
Kan nie-
mand be-
vryden, die
in handen
van dese
Vierschaar
is.

Den Koning die andersins van een medogenden imbozst was / kon niet nalaten / die dzoebige schoufpiel by te woenen / door dien / gelyk wy gehoord hebben / het selve hier vooz een daad van Godszugtigheid gehouden word / en hy ook boven dien verplicht is / alles wat de In- quisitie doed / door sijn eigen tegenwoozdigheid te bekrachtigen.

Daar en boven moet ik H. E. seggen / dat desen Oppersten Raad der Inquisitie absoluter is als een van alle de andere / en dat men hier volkomen gepsuadeert is / dat den Koning selve het vermogen niet en heeft / van iemand te bezijden die in handen van de Inquisitie is / om dat dese Vierschaar niemand anders als den Paus vooz haar Opperhoofd erkent / en dat 'er tyden gewest sijn / in welke het ver- mogen des Konings kleinder bevonden is / als dat van de In- quisitie.

Den Koning nogtans nomineert den President van de Inquisitie / en sijn Heiligheid bevestigd hem. Maar belangende de Inquisiteurs / den President seld die vooz aan den Koning / en desselvs approbatie beko- men hebbende / soo bevestigd hyse in haar bedieninge.

Van wat
dingen de
selve Vier-
schaar
kennis
neemt.
Andere
Vierscha-
ren moe-
ten aan
dese teken
schap
geven.
Mindere

Dese Vierschaar inquireert op alles wat den Godsdienst raakt / en is volkomen gemunieert met de auctoriteit van den Paus en van den Koning. De Donnissen van deselve sijn sonder ap- pel / en de twee en twintig Vierscharen der Inquisitie / die in de ande- re Staten van Spanjen sijn / en van die tot Madryd dependeren / moe- ten aan deselve alle maanden reekenschap geven van haar Financien / en alle jaren van de saken die vooz haar voozvallen / en van het getal der misbadige. Maar die van de Indien / en van andere verre afge- gelegene plaatsen / doen geen reekeninge als na het verloop van ieder jaar.

Belangende de Bedieningen van de mindere Vierscharen / deselve worden verbuld door den Inquisiteur Generaal / met approbatie van de Raden. Ondertussen is het een onmogelyke saak / het getal der

Bediende / die van de Inquisitie dependeren / net te kunnen weeten ; want in Spanjen alleen / gelijk wy reeds gesegd hebben / sijn na 't geboelen van sommige ober de twintig duisend Familiares : wovende deselve alsoo genaamt / om datse als soa veel Spions ober al verspreid sijn / en alles aan de Inquisitie aanbrenghen wat haar boozkomt / sonder agtinge te geben / of het waarheid of leugen is / synde het haar genoeg / haar aanklagten gedaan te hebben / en dat die gene diese beschuldigen / daar ober in hegtenis genomen worden / sonder oit te kunnen weeten / dooz wien / ofte van waar / haar dit is overgekomen.

En aangaande de inkomsten van dese bedieningen / deselve sijn mede byp aanmerkelijk. De boozsittende Raadsheer of President van dit Collegie / die den Grooten of Algemeenen Inquisiteur genaamt wort / en gemeenlyk den Artsbisschop van Toledo is ; moet altyd in eigener persoon in den Raad sitten / ten waar hy dooz wigtige redenen daar in verhinderd wierd ; waar booz hy jaarlyks duisend ses honderd en vier Ducaten aan inkomsten heeft. Daar aan volgen ses andere Inquisiteurs / die ieder agt honderd Ducaten jaarlykse inkomsten hebben. Daar is mede een Fiscaal / trekkende agt honderd Ducaten jaarlyks / een Secretaris wegens het Koninkryk van Castilien / en een wegens dat van Arragonten / ieder twee honderd seven en seftig Ducaten aan jaarlykse inkomsten hebbende ; daar en boven een booznaam persoon van Adel / die elders Alcalde / of Burgemeester is geweest / en ober de agt honderd Ducaten jaarlykse inkomsten heeft ; een Procurator ober de boeten en geconsisqueerde goederen / eben soo veel trekkende als den Alcalde ; en nog twintig Dienaars / of Deurwaarders / die op hun mantels geele koopten kruisen dragen / synde die gene die de ketters hangen en aanklagen / waar booz sy ieder een tractement van tagtig Ducaten genieten. Ook is 'er een Fiscaal der geheime ondersoekingen / die agt honderd Ducaten / en twee Deurwaarders / die elk tagtig Ducaten genieten / en indeljk een Solicitant / die mede eben soo veel heeft.

De gevangen huizen der Inquisitie hebben / als in 't boozgaande reeds is aangewesen / seer elendige Cachotten / duisterder als de Helle / en stinkender als een berkens kot / en gemeenlyk siet men boven de deuren van deselve geschreven : Exsurge, Deus, judica causam tuam ; Staat op, Heere, en oordeeld uwe sake. Ik verwonderde my / als ik dit las / ober de godloosheid van dese luiden / die God als een boozkander van hare groutweldaden aanmerken / niet tegenstaande hy soo meenigwerf getuigd / dat hy van alle diergelijken een hater / een byand / en een seer gestrenge wreker is.

Gebeurd het nu dat iemand lang genoeg in dese moozdkuilen geseten heeft / en dat hy eindelyk belijd / dat hy / ten exempel / een Jode is / en dat hy als een soodanige begeerd te sterben / wel weetende dat 'er dog geen andere uitkomst booz hem te verwagten is ; soo word hy in maniere boozschreven / opentlyk na de Geregt plaats gebragt / sijn sen-

Bediende der Inquisitie, door wie die worden aangestelt. Familiares of Spions der Inquisitie.

Inkomsten vande Bediende der Inquisitie.

Gevangenen huizen der Inquisitie beschreven.

Joden, hoe men daar mee te werke gaat.

274 Nieuwe Historische Reisbeschrijvinge van
 tentie alle den volke voorgelesen / hy selve levendig bezogand / en sijn
 goederen ten behoeve van het Heilige Officie / verbeurd verklaard.
 Maar indien hy in tegendeel niet en bekend / dat hy een Jode is / en
 nochtans dooz genoghsame blyken daar van obertuygd word; so word
 hy eerst levendig gewozgd / en daar na even eens als de voozgaande /
 aande blamme geofferd.

Anderma-
 niere van
 procede-
 ren met de
 soo ge-
 naamde
 Ketterz.

Met de Ketterz / dat is / met de Lutheranen en Hugenoten / word
 tegenwoozdig soo streng niet vooztgevaren / als wel in voozleden tij-
 den / ook word den deselve in 't verbozgen aan kant geholpen; misschien
 dat de geburige Commerce met dese soo genaamde Ketterz / als mede
 de aanmerkelyke assistentie / die men in soo veelderhande voozvallen
 van deselve heeft van noden gehad / seer veel tot dese veranderinge heb-
 ben toegebracht.

Den rook der helse Inquisitie soude ons doen herstikken / indien
 wy nader tot deselve quamen toe te treden; derhalven oozdeele ik niet
 alleen veel beyliger / maar ook meer als overbloedig tijd te sijn / die
 blakende Creurtoonnel te verlaten / om de overige devotien der Span-
 jaarden met soo veel te meerder gemak en nauwkeurigheid te konnen
 beschouwen. En vermits het oeffenen van deselve in verscheide trap-
 pen bestaat / soo sullen wy de omstandigheden daar toe behoorende / in
 dese navolgende oozje aanmerken.

Feestda-
 gen, hoe
 die tot
 Madrid
 verkon-
 digd wor-
 den.

Wanneer 'er een seker Feest in eenige Kerk gebierd sal word / soo
 word en 's daags te vooren een meenigte lange stokken in de aarde ge-
 stookt / boven op dewelke een seker slag van Consoozden gesiet wort/
 die gemeenlyk diep genoeg sijn / en met spaanders van hout / olie en
 swabel gebuld word / om dat dit mengsel niet alleen seer lange brand/
 maar ook een ongemeene helderheid geeft. En alsoo sy gansche rypen of
 wandelingen van dese stokken maken / so is het dat deselve een seer
 aangename berligtinge geben. Ook doen sy dit op alle gemeene
 Brughden dagen.

Gebaar-
 den der
 Vrouwen
 in de Ker-
 ken.

De Vrouwen / gelijk wy reeds gesegt hebben / hebben so wel 's win-
 ters als 's somers wapers in de hand / en sitten in de Kerken met de
 beenen onder sig / eben als in de huizen / nemende vooz de rest alle oo-
 genblik snuifstak / sonder haar neus of aangefigt daar mee vull te
 maken / alsoo sy daar omtrent / dooz een langdurige gewoonte / seer
 sinnelgk en behendig sijn. Als ondertussen het Sacrament word op-
 geheven / soo geben sig dese soo wel als de mannen omtrent de twintig
 sware vuifstagen op de bozst / 't welk iemand die het selve niet gewoon
 is / geen kleintje doet verbasen.

Van hoedanigen staat de Spaanse Vrouwen ook sijn / soo hebben sy
 nochtans noit een kuffen inde Kerk / ook word haar rok of tabbaard
 daar niet gedragen.

Overlast
 der swan-
 geren

Niets meer verbeeld in dese gelegenheid / als den overlast der swan-
 gere Vrouwen / die doozgaans seer nieuwsgierig / en somtijds ook
 niet min onredelgk sijn; behalven dat men aan deselve de uitterste toe-
 de

gebentheid verſchuldigd is / door dien men hier ter plaatſe wil / dat in dien deſelbe iets begeeren / en haar het ſelbe gewelged word / ſp aandoonds ſeker ongemak krijgen / 't welk haar van een dood kind ſou doen verloffen / tot ſoo verre dat ſp het recht hebben / van u de kleeden te verſchulden en over al te beſaſten / en genoegſaam na haar eigen welgeballen met u om te ſpringen. Bzeembelingen / die dit niet gewend ſijn / en niet begeeren toe te laten / ſouden gebaat loopen / van door het volk met ſtreken gewozpen te worden / indien ſe ſig te ſee daar tegen aan ſtelden.

Daar gebeurden in onſen tijd iets aardigs / waar uit men ſien kan / dat onder dit pzetext van ſwanger ſijn / verſcheide bedziegerien konnen gepleegd worden. Secker Edelman van het Hof / ten uitterſten berlicſo ſynde op een ſeer ſchoone Dame / maar die haar man nolt uit ſyn geſigt liet gaan / wiſt geen ander middel uit te vinden om by deſelbe te komen / als ſig in het gewaad van een ſwangere vrouw te verkleeden. In deſen toefſtel vervoegde hy ſig ten haren huſſe / en gaf ſig aan by haar eigen jaloeſe man. De boodſchap was dat hy het Antojó / dat is de luſt der beſwangerde Vrouwen / hadde / die daar in brſond / dat hy ſijn huſſvrouw in 't bſponder moeſt ſpreken. De man door deſen toefſtel bezoggen / en door de gewoonte overreed / maakte geen ſwareigheid hem ſyn verſoek te accoorden / en hy ſelbe bleef in geen gebreke / om van deſe gunſtige gelegenheid naar wensch te profiteren / buiten twyffel met dat effect / om na 't verloop van eenige maanden haar inderdaad dat gene te doen uit te leveren / 't welk hy / om dit ſijn oogmerk te bereiken / tegenwoordig in ſchijn verbeelde.

Merrens worden de Vaſten ſterker onderhouden / als in Spanjen / men eet 'er boter en kaas de geheele Vaſten 'en den aſval der beſten / alle Saterdag van het geheele jaar door. Ook en maakt de Vaſten geen veranderinge in de vermakelykheden / om dat de gene welke die gebuiken / dat doen met ſoo veel gematigdheid en ſoo weinig gerugte / dat men die het gansche jaar door wel doen ſou mogen.

Inſonderheid is het een ſeer onaangename ſaak / de ſoo genaamde Diſciplinanten ſig te ſien geeſſelen : Komende de ſelbe u ſomtyds ſo na / dat ſp u geheel met haar bloed beſpzyngen. En niet tegenſtaande dit eſgentlyk een daad van goddzugtigheid en boſvaardigheid behoorde te ſijn / ſoo moet het ſelbe hier nogtans door een van haar galanterien paſſeren. Zelfs ſyn 'er regelen / om ſig met een gorde bevalligheid te diſciplinieren / en daar ſijn eben ſoo wel Meesters om dit te leeren / als in andere plaatſen het dansen en ſchermen. Men weet in hoe grooten agtinge de geſel van Karel de Vyfde / die met ſyn eigen bloed geverſt was / by Philippus de Tweede / en deſelfs Vaſaten gehouden wierde.

Ook is de kleedinge der geſeide Diſciplinanten iets / het welke ſyn byſondere aanmerkinge waardig is. Sp hebben / by voorbeeld / een ſoozt van een Vrouwen rok aan / die van ſeer ſijn Camerlyks doek ge-

Vrouwen,
en der ſelven al te
grootte vry
poſtigheid

Aanmerkelijk be-
drog door
iemand
geſpeeld,
onder pte-
text van
een ſwangere vrou-
we.

Spanjaan-
den ſijn
ſlegte on-
derhou-
ders vaude
Vaſten.

Diſcipline
paſſeert by
de Span-
jaarden
voor een
Galante-
rie.
Die eigen
regels
hebben,
om ſig na
de konſt te
diſcipline-
ren
Kleedinge

der soo ge-
naamde
Discipli-
nanten.

maakt is / en haar tot op de schoenen hangt. Dese is met kleine plo-
pen gemaakt, en soo verbaarljk breed / dat sy daar meer als dertigh-
ellen toe van doen hebben. Op het hoofd dzagen sy een Mutz / drie-
maal soo hoog als een suikerbrood / en op deselve wijze gemaakt. Dese
is met Hollands Iijwaat bedekt / en uit deselve komt een groot stuk ij-
waat schieten / dat geheel haar aangesigt en de borst bedekt: Synde
nogtans twee kleine gaten in het selve / waar door sy sien konnen.
Maar agter in haar hembdrek hebben sy twee groote gaten op de schou-
derbladen. Sy dzagen witte schoenen soo aan voeten als handen / en
hebben over al een meenigte linten / waar mede sy de mouwen en den
hembdrek souden toe binden / maar die aan alle kanten los hangen /
sonder gebruikt te worden. Sy hebben oock een lint aan haar geesel of
roede / sijnde dit gemeenlyk een geschenk / waar mede haar Meestres-
ressen deselve bereeten.

Op hoeda-
nigen wy-
se sig de
selve disci-
plineren
moeten,
om in
haar doen
geadmi-
teert te
worden?
Geesselen
sig ter ee-
ren van
haar Mees-
tressen.

Om nu van een ieder als met verwonderinge te worden aangesien /
soo moet het disciplineren selve op de navolgende wijze geschieden. De
Peniten moeten in het disciplineren haar armen niet bewegen / maar
de handen / en de buiginge die agter deselve is / moeten al het werk
doen / en dat seer langzaam / en met sonderlinge gziatie. Ook moet
het bloed / 'e welk haar onder het geesselen ontloopt / haar kleedinge
niet vuil maken. Gemeenlyk staanse sig verbaarljke spleeten op de
schouderen / uit dewelke geheele dikke stralen bloed loopen. Sy gaan
met getelde schreden langs de straten; en wanneer se booz de Vensters
van haar Meestressen komen / soo is het dat sy meer als oit / en met de
grootste standvastigheit van de wereld sig den rugge smeerden. De Da-
me siet ondertussen dese aardige vertooninge aan / door de rallen van
een Venster in haar kamer / en moedigd hem met eenen dooz eenigh
teeken aan / om sig als levendig te billen / oock doed sy hem dooz het
eigenste middel begrypen / hoe dankbaar en verpligt sy hem booz dese
galanterie is.

Als mede
van andere
Dames,
die sy op
straat ont-
moeten.

Dit slag van Galanterien gaat soo verre / dat wanneer se sietge een
welgemaakte Dame ontmoeten / al is het selve just haar Meestresse
niet / soo slaan of billense sig op soodanig een wijze / dat dese het
een groote beleefdheid booz haar reekend / en de Dame is verpligt
haar daar booz te bedanken / en haar erkennisse op de beste wijze te
betoonen. Nog staat hier aan te merken / dat wanneer se eens
begonnen hebben sig te disciplineren sy alle jaren daar in moeten vol-
harden / indiens niet begeeren siek te werden / eben eens als die gene
die gewent sijn / sig alle jaren eens te doen laten. Ook hebben sy
spongien / in welke kleine pzikken sijn / waar mede sy sig soo verbaar-
lyk en met sulken woede op de schouder en ribben seeken / niet anders
als offe van alle gevoeligheit en smerte ten eenemaal beroofd
waren.

Moeten
dit alle
jaar her-
vatten.

Hovelin-
gen, op

Maar siet hier nog een ander vertooninge / te weten op hoedani-
gen wijze / de Hovelingen die eigenste exercitie des avonds volbrengen.

Dese